

TOESPRAAK DR. S.J. DE GROOT OP 12 MEI 2007 IN DUBBELDAM TER GELEGENHEID VAN DE HERDENKING TE DUBBELDAM

Artilleristen, Generaals, Dames en Heren,
Het is mij een eer vandaag voor U te spreken.

Mijn naam is De Groot. De reden dat ik hier nu voor U sta is complex en toch eenvoudig. Ik schreef een boek, Vestingartillerie in het Veldleger, over 19 RA, een zusterregiment van 14 RA, dat streed op de Grebbeberg in 1940. Mijn vader was afdelingscommandant van II-19-RA. Hij was ook leraar op het 2e VCL te Den Haag. Hier gingen ook mijn klasgenoot, de penningmeester van het 'Comité Artillerie Monument Dubbeldam', de kap (R) R.P. Kroes, en ik ter schole. Wij beiden waardeerden mijn vader. Het is puur toeval dat ik later tegelijkertijd met de huidige echtgenote van Rolf Kroes te Utrecht studeerde. Ook is het toeval dat ik mijn diensttijd, nu een halve eeuw geleden, doorbracht bij 44/14 AVA te Ede.

Ondanks dat wij deze dag onze aandacht vestigen op de eerste batterij van de III Afdeling van het 14 Regiment Artillerie (1-III-14 RA), wil ik eerst deze batterij inkaderen in het regiment waartoe het behoorde. 13 RA, 14 RA, 18 RA en 19 RA behoorden tot de regimenten die werden opgericht tijdens de mobilisatie van 1939. Hen viel de eer te beurt met zwaar verouderd geschut te worden uitgerust. Het was het kanon 12 Lang Staal, het eerste achterlaadgeschut van de KL, opgenomen in de bewapening in 1878 en 1879 ten behoeve van de vestingartillerie. Door de voortschrijdende inzichten in de oorlogsvoering, de lessen van de Eerste Wereldoorlog, verdween de vestingartillerie. De geringe gelden voor de modernisering van het Leger hadden merkwaardige consequenties. De verouderde vuurmond werd in 1928 aanspanbaar gemaakt door de raden (wielen) te voorzien van brede stalen velgen. In 1933 werden de richtmiddelen verbeterd. Een verbetering van de brisantgranaat, de slanke brisantgranaat, net als bij de 7 Veld is nooit doorgevoerd. De dracht bleef daardoor maximaal 7650 meter. De mededeling in 1936 dat de 12 Lang Staal door de 10 Veld vervangen zou worden werd door de politiek, zowel van links als van rechts, kundig uitgesteld. Het was tevens vele jaren de reden om de 12 Lang Staal niet te moderniseren. In het Engels kent men de uitdrukking 'Penny wise, pound foolish'. In 1939 bezat de artillerie nog 157 van deze vuurmonden. Ondanks de ouderdom schoten de stukken goed. Uit de voorraad 12 Lang Staal konden de vier hiervóór genoemde regimenten worden bewapend en bleven er 13 stukken over als reserve. De Nederlandse artillerie beschikte vlak voor de oorlog in totaal over 874 vuurmonden. Hiervan waren er 424 volkomen verouderd, met andere woorden de helft van het beschikbare geschut. De 12 Lang Staal maakte ongeveer 35% uit van dit verouderde geschut. Het personeel van de regimenten 12 Lang Staal bestond uit reservepersoneel en dienstplichtigen. De stuksbemanningen waren opgeleid voor verschillende typen geschut, maar hadden weinig of geen schietoefeningen meegemaakt. Bij het doornemen van de geschiedenis van 14 RA, waarop ik zo meteen terug kom, vielen mij als zoon van C-II-19 RA een aantal feiten op met een hoog déjà vu gehalte. Ook 19 RA werd in april 1940 plotseling overgeplaatst naar geheel nieuwe stellingen in plaats van de verdediging van Utrecht. De afdelingen gingen in stelling op de Amerongseberg, de Grebbeberg en in de weilanden bij Ochten. 1-19 RA heeft goed gevochten en de Duitse aanval op de lijn Renswoude-Scherpenzeel weten te stoppen. Na alle munitie verschoten te hebben zijn op 13 mei de stukken vernietigd. Eerder was de halve afdeling al teruggetrokken op Utrecht. 11-19 RA werd naar de Grebbeberg gebracht met geleende trado's. De afdeling nam twee houthuiterstellingen nabij Ouwehands dierenpark over en richtte zelf een derde stelling in bij de toenmalige steenfabriek. De kanonnen 12 Lang Staal werden in de houthuiterputten geplaatst.

Het monument voor de eerste batterij op het Damplein [Foto Ilse Naafs]

Deze waren gegraven door 15 RA (krombaangeschut). De geleende motortractie ging terug naar 15 RA. De paarden waren in Utrecht gebleven. Maj De Groot wees de LKAC op de beperkingen om met langbaangeschut vuur uit te brengen. Met maximale elevatie kon net over de toppen van de bomen worden geschoten. Voorts dat de meer dan 3 ton wegende kanonnen niet door de stuksbedieningen uit de putten konden worden gehaald. De afdeling was feitelijk onverplaatsbaar geworden. De Groot kreeg van de LKAC, kol P.J.A. Bartels, de geruststellende woorden: "Jij wordt opgeofferd". Ook het verzoek om ter bevordering van de mobiliteit motortractie (trado's) of ten minste de paarden uit Utrecht te laten overkomen werd afgewezen. Na een aantal vuuropdrachten tijdens de eerste oorlogsdagen, werden op een halve batterij na de stukken vernietigd en teruggetrokken op Utrecht. De verplaatsing van twee stukken was mogelijk door twee trados die uit het niet opdoken om daarna weer te verdwijnen op eigen initiatief van de chauffeurs.

11-19 RA stond volledig ongedekt in de weilanden bij Ochten. Er was geen bescherming tegen luchtaanvallen. Na een aantal vuuropdrachten trok de afdeling zich met vrijwel alle stukken terug op Utrecht. Het regiment hoopte op een nieuwe inzet met nieuw geschut. Hiervoor ontbraken echter de tijd en ook de vuurmonden.

Ik zal U nu een korte samenvatting van de regimentsgeschiedenis van 14 RA geven, om vervolgens in iets meer detail de III afdeling te behandelen. Voor dat laatste zijn wij hier.

Het hele regiment kwam op 25 augustus 1939 bijeen in het Mobilisatie Centrum Gorinchem. Het werd voornamelijk gevormd uit reserve- en dienstplichtig personeel van het vredesregiment 8 RA (Ede, Van Essen-kazerne).

Oorspronkelijk was het opgeleid met de houwitser 15 Lang 17. Te Gorinchem werd het echter uitgerust met het kanon 12 Lang Staal. De regimentscommandant van 14 RA was maj C. de Wijs, zijn afdelingscommandanten waren de kops (R) D.N. de Breukelaar (I), H.J. Itz (II) en J. Mulder (III). Het regiment werd de verdediging toegewezen van het Oostfront van de Vesting Holland. Het regiment werd gelegerd noordelijk van Fort Honswijk in het dorp Tull en 't Waal. Het maakte deel uit van de bezetting van de Waterlinie. Taak was steun te verlenen aan 8 RA. Hier brachten de afdelingen de strenge winter 1939/40 door. In april 1940 kreeg 14 RA een nieuwe taak. Het werd verplaatst naar het Zuidfront van de Vesting Holland en moest daar de verdediging van de Moerdijkbrug versterken. De eerste (I-14 RA) en tweede (II-14 RA) afdeling van het regiment werden toegewezen aan de Groep Spui (Voorne Putten en de westelijke helft van de Hoekse Waard). De derde afdeling (III-14 RA) werd toegewezen aan de Groep Kil (de oostelijke helft van de Hoekse Waard en het Eiland van Dordrecht). De regimentscommandant werd tevens artilleriescommandant (AC) van Groep Spui en vestigde zich met zijn staf te Oud-Beijerland. De I en II afdeling werden als groepsartillerie in stelling gebracht ten noorden van Numansdorp. De III afdeling werd een gebied toegewezen ten zuiden van Dubbeldam op het Eiland van Dordrecht.

I-14 RA/ II-14 RA

Op 10 mei werd Groep Spui vanaf 03.00 uur door veel vliegtuigen overvlogen. Om 04.35 uur kwam de telex binnen "hoogste strijdvaardigheid, alle stafkwartieren volledig bezetten, grensoverschrijding in Zuid Limburg en tevens aan de kust in de lucht".

Op 11 mei om 22.30 uur kregen I en II-14 RA van de Commandant van de Vesting Holland, [gen J. van Andel, bevel om van stelling te veranderen. Van Numansdorp moesten zij zich verplaatsen naar stellingen respectievelijk ongeveer 2 km ten zuidoosten en ten zuidwesten van Oud-Beijerland. De stukken van de beide afdelingen stonden hoofdrichting noord. Uitzondering was de rechterbatterij van 1 14 RA. Deze moest vuur kunnen uitbrengen op het noordelijke landhoofd van de brug bij het Barendrechtseveer. De verplaatsing van de logge zware stukken verliep langzaam. Regelmatig werden de colonnes overvlogen door vijandelijke vliegtuigen.

Op 12 mei werden de nieuwe stellingen verkend en nam de stellingbouw een aanvang. De beide afdelingen kwamen kort na elkaar in de avond in stelling. Helaas, er was geen rust, de groepsartilleriescommandant, maj De Wijs, beval de stelling 500 meter naar het noorden te verplaatsen. Nu kon met de uiterste dracht op het door de Duitsers veroverde vliegveld Waalhaven vuur worden uitgebracht. De hele 12 mei waren er op Waalhaven vliegtuigen geland. Pas bij het aanbreken van de nieuwe dag waren de afdelingen tot vuren gereed. De stukken stonden goed gedekt in de boomgaarden opgesteld.

De commandant van Groep Spui, kol (R) der infanterie G.A. de Brauw ontving mededelingen dat het vliegveld Waalhaven onbruikbaar was geworden. Er konden geen vliegtuigen meer opstijgen of landen. Van kol De Brauw ontvingen de twee afdelingen van 14 RA bevel om nieuwe stellingen in te nemen. Nu moesten de stukken worden opgesteld ten oosten van Zuid-Beijerland (I-14 RA) en bij de Zinkweg (II-14 RA). De stukken stonden in oostelijke richting. De hele ellende voor de manschappen begon opnieuw zonder een schot gelost te hebben. Toen de ene afdeling bijna gereed was om op te breken en de andere afdeling net op mars was, besloot kol De Brauw dat de stukken van beide afdelingen onklaar moesten worden gemaakt. Na enige tijd bedacht de kolonel zich, maar het kwaad was al ten dele geschiedt. De stukken van de ie (kap (R) L.N.H. van Zutphen) en 2e (kap (R) P. Boersma) batterij van II-14 RA waren al onklaar gemaakt. De 3e batterij (3-II-14 RA, kap (R) G.P. de Griend Dreux) bleef intact. Kap De Breukelaar, commandant I-14 RA had het bevel van zijn chef genegeerd onder het motto "stukken vernietigen kan nog altijd". (Ie batterij kap (R) T. Schoften, 2e batterij kap (R) D.N. Breukelaar, 3e

batterij kap (R) J. de Boer). Daarop besloot De Brauw de vier overgebleven batterijen 12 Lang Staal van I en II-14 RA in stelling te doen komen bij Zuidland, ten westen van het Spui. Hiertoe moesten de stukken worden overgezet met het pontveer over het Spui tussen Nieuw-Beijerland en Hekelingen. Hier heerste een chaos doordat de commandant II-23-RA, maj (R) D. Das, door paniek de bevelen genegeerd had bij het veer te wachten en al begonnen was zijn troepen over te zetten. Vluchtelingen probeerden ook gebruik te maken van het veer. Majoor Das vertrok na overgezet te zijn zonder zijn troepen naar Loosduinen en bleef daar tot de capitulatie.

De groepscommandant Kil, kol (R) der infanterie J.A.G. van Andel, horende van de stroom van opdrachten die kol De Brauw had gegeven aan de nu vier batterijen van I-14-RA greep in. Hij beval dat De Brauw naar zijn vorige commandopost moest terugkeren en dat I-14-RA ten oosten van het Spui moest blijven om ondersteuning te geven als er een Duitse aanval op het veer te Hekelingen zou volgen. Aan het laatste deel van het bevel werd geen gevolg gegeven. In de vroege morgen blokkeerde de 1 - km lange colonne van 14 RA de dijken bij Nieuw-Beijerland en versperden de weg naar het veer. In de loop van de dag werden de staf en de ie batterij van I-14-RA overgezet. De 1e batterij betrof een stelling bij Zuidland. De overige batterijen van I-14 RA en 3-II-14 RA (kap (R) G.P. de Griend Dreux) bleven in Nieuw-Beijerland. De troepen waren zeer uitgeput. Alle aanwezige troepen van de groepen Spui en Kil werden nu onder kol Van Andel gesteld.

Het was de bedoeling om op 15 mei de batterijen van 14 RA te herenigen bij Zuidland. Zover is het niet meer gekomen. In de vroege ochtend kreeg kol Van Andel bevel contact met de Duitse strijdkrachten te zoeken. Het contact kwam tot stand met een Duitse compagniecommandant tegenover de brug bij Spijkenisse. Vervolgens bezocht hij de commandopost van de 7e Fliegerdivision. Hier kreeg Van Andel de opdracht de Nederlandse troepen van het Zuidfront te verzamelen tussen het Spui en het Voorns kanaal. Later volgden aanwijzingen te Spijkenisse alle wapens, munitie, uitrusting, voertuigen en paarden in te leveren. Deze operatie duurde negen dagen. 14 RA had opgehouden te bestaan.

Keren wij nu terug naar:

III-14 RA

Op 17 april werd III-14-RA op rijnaken van Vreeswijk naar Dordrecht vervoerd. Te Dubbeldam werden de stellingen van de drie vuurmondbatterijen ingericht. Bij het aanbreken van de dag op 10 mei 1940 verschenen omstreeks 03.15 uur vliegtuigen boven Dordrecht en omgeving. Het bleken Duitse oorlogsvliegtuigen te zijn. Parachutisten werden nabij de Oude Maas afgeworpen. De oorlog was een feit geworden. Er sprongen ook parachutisten uit boven het stellinggebied van de III afdeling. Zij kwamen boven op de 12 vuurmonden 12 Lang Staat terecht, die slechts door schildwachten werden bewaakt. De stuksbedieningen waren te Dubbeldam in kwartier rond café Eyckendonck (bt cpt) even verder aan de Dubbelsteynlaan, dat enige jaren geleden werd afgebroken. Na een kort durende schotenwisseling weken de schildwachten terug op Dubbeldam. De stukken gingen verloren zonder een schot gelost te hebben. De gealarmeerde manschappen te Dubbeldam werden nu van de schaarse munitie voorzien. Dit had zijn oorzaak in het feit dat vlak voor het uitbreken van de oorlog het regiment het grootste deel van de geweer-munitie had moeten inleveren.

Afdelingscommandant kapitein Mulder gaf opdracht de batterijstellingen te hernemen en het terrein te zuiveren van tegenstanders. De commandanten van de ie en 2e batterij, de kap (R)s W.J. Dethmers en J. Barkmeijer, ieder met een luitenant en personeel van hun batterijen, gingen in de tegenaanval om hun stukken te ontzetten. Ook de etnt (R) van militaire administratie J.W. Rutten nam aan de aanval deel. De aanval liep vast. De elnt (R) A.H. Robbé Groskamp van de ie batterij probeerde met drie vrijwilligers via een omtrekkende beweging de zuidelijk van de Zeedijk gelegen batterijstellingen te bereiken en te verkennen

Bij de Zeedijk gekomen bleven twee man achter. Robbé Groskamp en de dpl sld J. H. van Elten wisten tot vlak bij de ie batterij te komen. Hier openden zij met karabijn en pistool het vuur op de Duitse parachutisten. Bij het tegenvuur sneuvelde Van Elten terwijl Robbé Groskamp gewond raakte en enige tijd later in krijgsgevangenschap raakte. Bij de rest van de ie en 2e batterij waren ondertussen gewond de kops Dethmers (dodelijk), Barkmeyer, elnt Rutten en enkele onderofficieren en kanonniers.

De kapitein Mulder was met zijn manschappen in gevecht geraakt bij de Zuidendijk. Zij ontvingen vuur van achter de spoordijk en van, uit het zuiden doorgedrongen, parachutisten. Ondertussen waren van zijn afdelingsstaf gewond geraakt de res tlnt A. van der Veen Meerstadt en de elnt (R) Z.W. Houttuyn Bloemendaal, een wachtmeester en twee korporaa's. De uit het zuiden oprukkende vijand werd gestopt, maar de stellingen konden niet heroverd worden.

De plaquette met de namen van de gevallen [Foto Ilse Naafs]

Als gevolg van deze acties verloor III-14-RA 6 man aan gesneuvelden of aan verwondingen overledenen, en werden er 20 gewond. De tijdens het dodenappel op het Damplein afgeroepen namen volgen hier opnieuw:

- Reserve Kapitein W.J. Dethmers, 25 mei 1940 te Dordrecht
- Dienstplichtig Soldaat H. van de Akker, 13 mei 1940 te Dordrecht
- Dienstplichtig Soldaat J. H. van Elten, 10 mei 1940 te Dubbeldam
- Dienstplichtig Soldaat I.J. Pennings, 10 mei 1940 te Dubbeldam
- Dienstplichtig Soldaat J. ter Steege, 10 mei 1940 te Dubbeldam
- Dienstplichtig Soldaat G. Westerdijk, 10 mei 1940 te Dubbeldam

Ons medeleven is met de nabestaanden, van wie hier enkelen aanwezig zijn.

Vervolgen wij nu weer het gebeuren. De afdelingscommandant kapitein Mulder liet hierop terugtrekken op de Wieldrecht-Kop van 't Land bij Zuidendijk om daar stelling te nemen. Versterkt met een sectie zware mitrailleurs en een sectie mortieren (28 RI) werd getracht op te rukken. Ook na munitieaanvulling uit Dordrecht ontvangen te hebben mislukte dit door het vijandelijke vuur.

Op 11 mei werden er om 01.00 uur opnieuw parachutisten afgeworpen. Bij een aanval om deze net gelande vijand te neutraliseren werd de III compagnie van het 2 Regiment Wielrijders (III-2-RW) ingezet. Hierbij werden ook gevoegd manschappen van III-14-RA. Zware verliezen werden aan de Duitsers toegebracht. Vervolgens werd in de vroege morgen bevel ontvangen om samen met 3-1-28 RI te trachten de verloren geraakte batterijen van III-14-RA en I-17-RA te heroveren. Bij deze aanval gaf I-23-RA vuursteun. De aanval was in zoverre succesvol dat een twintigtal Duitsers gevangen werd genomen en de batterijen van III-14-RA werden heroverd. De linker batterij (1) bleek geheel intact, van de middenbatterij (2) waren de stukken in de sloot geworpen, en van de rechterbatterij (3) was de munitie tot ontploffing gebracht. In de nacht van 11/12 mei werd in verband met het voorgenomen binnenrukken van de Lichte Divisie in het Eiland van Dordrecht bevel gegeven dat de troepen, waaronder III-14-RA, zich moesten terug trekken over de Merwede. Na de oversteek bij het Papendrechtseveer en een korte stop in Gouda bereikte III-14-RA de Alexanderkazerne in Den Haag. In Den Haag volgde op 15 mei de capitulatie.

Het 14e Regiment Veldartillerie heeft gedurende de vijfdaagse strijd geen schot gelost met de aan hen toevertrouwde 36 kanonnen 12 Lang Staal. Toch heeft de wil om te vuren hen nooit ontbroken. Het Regiment beseftte als één man wat de Griekse wijsgeer Thucydides (460-400 v.Chr.) onder woorden bracht: "Het geheim van geluk is vrijheid en het geheim van vrijheid is moed".